

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת **רודה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת גיטין ל"ה - מ"א ♦ כלים י"ה, א' - י"ה, ו'

בס"ד, ז' שבט תשע"ו

גליון מס' 869

השבוע בגליון

- ♦ החילוק בין קניין לשאר המלאכות
- ♦ מערכת נתיבות שיחות
- ♦ הפסקת ה"שבעה" לצורך תפילה בציבור
- ♦ הפסד ממון לצורך תפילה בציבור
- ♦ תפילה בתורות

- ♦ סעודת פורים שחלה בערב שבת
- ♦ תפילה במניין של תשעה יהודים ומחצה...
- ♦ ההבדל בין תפילה לזימון
- ♦ מכשיר אוטומטי למכירת משקאות, הפועל בשבת
- ♦ השקאת גינה בשבת

דבר העורך

רק נעליים

באמתחתנו מעשה שלשמו נצרב הלב ונחמץ על ההפסד הגדול של נשוא הסיפור. **היה זה לפני כמאה ושמנים שנה.**

בחור צעיר התהלך ברוסיה ומוחו קודח בלימוד תורה. הוא זרם עם ההמון ובלט בבגדיו הפשוטים. לו היו רואים את סוליות נעליו - היה בולט יותר. זה מכבר הררה לעצמו כי נעליו פסולות לשמש כמחיצה, לפי שכבר נתקיים בהן "פרוץ מרובה על העומד". ברם, עד לתקופה האחרונה עוד עלה בידיו להחזיקן על רגליו מקשה אחת, וכך היה צועד את מתי מספר הצעדים שנדרשו לו במשך יומו, ממקומו אל ארון הספרים וחוזר חלילה, ובלילה אל מקום משכבו. לאחרונה התמרדו סוליותיו וסירבו לשאת עמן את נעליו. בצר לו נאחו בחור בשביב של תקווה, עת נודע לו כי עתיר ממון עומד להשיא את בנו בקרוב, ובמחשבתו עלה כי ביום שמחת לבו יבקש מן הגביר מעות לרכישת מעעלים. כך מצא עצמו מידוענו ברחובה ההומה של עיר, נהדף עם ההמון בואכה ביתו של הגביר. סביבו הרהרו אנשים בגדולת הגביר ובעושר שיפיגין בחתונת צאצאו, ואילו הוא - עיניו בקרקע וראשו בשמים, בסוגיות הגמרא. רק רגליו מציקות לו ומזכירות לו מאין הוא בא ולאן הוא הולך.

- **"תעבוד** בבית מסחרי ובכסף שתשכר תרכוש לך נעליים", הגיב עתיר הממון קרות.

חלפו שנים רבות.

אדם זקן התהלך ברוסיה ומוחו קודח מחשבות נוגות. הוא זרם עם ההמון ובלט בבגדיו המהודרים. לו היו רואים את המתרחש בלבו - היה בולט יותר. זה מכבר הררה לעצמו כי גופו חלש מכדי להחזיק את נשמתו זמן רב מידי. עד לתקופה האחרונה עוד עלה בידיו לעמוד על רגליו לפי הצורך, אך לאחרונה התמרדו

דף לח/ב ואחת קבעה סעודתא בערב שבת
סעודת פורים שחלה בערב שבת

בני משפחה נכבדה שהתגוררו בירושלים נהגו לסעוד את לבם במאכלים ובמשקאות משובחים בכל ערב שבת. גמרתנו מספרת, כי אותה משפחה נענשה על כך וגלתה מירושלים. במהות חטאם אנו מוצאים ברש"י שני פירושים: **א.** שהאריכו בסעודת **ליל שבת** וכבדוה יותר מאשר את סעודת היום שהיא העיקרית. **ב.** שאכלו **בערב שבת**, ומלאו את כרסם, ומשום כך לא יכלו לאכול את סעודת השבת בתיאבון.

מה אכל החתם סופר ביום שישי? רבים וגם טובים מקפידים על כבוד סעודות השבת, כפי שמסופר על בעל חתם סופר זצ"ל (מנהיג בעל החתם סופר) שבסעודת שחרית של יום שישי לא אכל אלא "פת דובשנין עם קפה, ובצהרים לא סעד כלל". השל"ה הקדוש (שבת, נר מצוה) מספר על מנהג רבו המהרש"ל בעיר קראקא, שכאשר כובד בסנדקאות ביום שישי, החמיר שלא להצטרף לסעודת המצווה כדי שלא יכנס לשבת כשהוא שבע.

על פירושו השני של רש"י, שאותה משפחה נהגה לסעוד את לבה ביום שישי קודם השבת, הקשו הראשונים (רמב"ן, רשב"א, ר"ן ועוד) מדברי רבי יוסי (פסחים צט/ב) האומר, שרשאי אדם לאכול בערב שבת עד שתרד החשיכה, ואם כן מדוע נענשה אותה משפחה? רמב"ן מבאר, שאף רבי יוסי לא התיר לעשות כן **באופן קבוע**, שכן הדבר מהווה זלזול בשבת קודש, כי אם גם ביום השישי נערכות סעודות ומשתאות, במה תתייחד השבת? הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל' הלכה ד', עיין מגיד משנה) חולק וסובר, כי גם באופן חד פעמי אין לערוך סעודה ביום שישי אחר חצות, שאין זה מכבוד השבת שיכנס אליה אדם כשהוא שבע, וכוונת רבי יוסי היא לסעודת ארעי בלבד. ואמנם, כתב החי"א אדם (הלכות שבת כלל א' סעיף ח'), כי אף על פי שמעיקר הדין מותר לאכול סעודה בערב שבת אחר חצות, אך מן הראוי להמנע מכך. לעומת זאת, **סעודת מצווה** שאין ניתן לדחותה, כגון, סעודת ברית וסעודת פדיון הבן שזהו זמנה (רמ"א או"ח סי' רמ"ט סעי' ב') מותר לערוך בערב שבת, אלא שמן הראוי להקדימה לשעות הבוקר.

סעודת מילה שנדחתה: נידון מעניין דנו הפוסקים (שו"ת מהרש"ם חלק ה', ועוד) אם מותר לערוך סעודת ברית מילה בערב שבת לאחר חצות היום, אם ברית המילה נדחתה ולא נעשתה ביום השמיני להולדת התינוק. שכן, מאחר שיום זה אינו הפעם הראשונה בה ניתן היה למול את התינוק, אין הוא נחשב כיום הקבוע של המצווה, ועל כן לא ניתן יהיה לערוך את הסעודה בערב

צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה לינצר** ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע י"ב בשבט תשע"א
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו עו"ד
הר"ר **שמואל לינצר** ומשפחתו שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אריה לייב**
הפסקה ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר גליק** ז"ל
ב"ר יוסף שלמה ז"ל
נלב"ע י"א בשבט תשמ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בתו וחתנו **לוסיאן גלדצהר**

לעילוי נשמת

מרת **יהודית גיפמן** ע"ה בת ר' יוסף חיים ז"ל
נלב"ע י"א בשבט תשס"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אילן גיפמן** ה"ו ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

נר ה' נשמת אדם

שבת אחר חצות. אולם, המשנה ברורה (סימן רמ"ט ס"ק י"ב) הכריע, כי מאחר שבכל יום שהתינוק אינו נימול אביו עובר על איסור, כל יום ויום נחשב כזמנה הקבוע של המצווה.

דף לח/ב

תפילה במניין של תשעה יהודים ומחצה...

עשרה יהודים המתקבצים יחד, נחשבים 'ציבור' לעניין אמירת דבר שבקדושה, כגון: קדושה, קדיש, קריאת התורה ושאר מצוות שיש צורך או מעלה לעשותן בציבור. עשרה אלו צריכים להיות בני חורין: "אומרים קדיש, ואין אומרים אותו בפחות מי' זכרים בני חורין גדולים שהביאו ב' שערות, והוא הדין לקדושה וברכו שאין נאמרין בפחות מעשרה" (שולחן ערוך או"ח סימן נ"ה סעיף א').

חצי עבד חצי בן חורין: תשעה יהודים, איפוא, אינם 'ציבור'. ומה תאמרו על תשעה חצי יהודים, די בהם כדי להחשב 'ציבור'? וכי תאמרו, תשעה יהודים - ניחא, חצי מנלן? ובכן, הרי עבד כנעני שיש לו שני אדונים ואחד מהם משחררו, הופך לחצי ישראל חצי עבד כנעני. הנה, לפנינו חצי יהודי. האפשר לצרפו למניין?

נחשב בן חורין מחמת החובה לשחררו: התשובה לכך שנויה במחלוקת. לדעת בעל עולת תמיד (סימן קמ"ג ס"ק א' וסימן קצ"ט ס"ק א') אפשר לצרפו למניין, שהרי חובה על רבו לשחררו (פסחים פח/ב) שכולו יהיה יהודי, ממילא, מאחר שכבר כעת טמונה בו החובה להיות יהודי שלם, ניתן לצרפו למניין. אף הוכחה הוא מביא לכך, מן הנאמר במשנה שחציו עבד וחציו בן חורין חייב במצוות ראייה (חגיגה ב/א), לעלות לרגל במועדים ולהראות את פני ה'. הרי לנו, כי הוא נחשב כבן חורין.

בעל אליה רבה (שם) חולק עליו בתוקף. אין לצרפו למניין. ואילו חובתו במצוות ראייה מקורה בכך שכל מי שיש לו אדון אחד חייב במצווה זו, יצאו עבדים - שיש להם שני אדונים. ברם, עבד ייחודי זה שעתיד להשתחרר מאדונו, שכופים אותו לשחררו, נחשב כעבדו של הקב"ה בלבד ולפיכך הוא חייב במצוות ראייה. מכאן ועד הגדרתו כיהודי שלם במצבו הנוכחי, רחוקה הדרך וארוכה.

היו שביקשו להביא ראייה מגמרתנו, אשר בעל נודע ביהודה (צל"ח) מכנה אותה "כדמות ראייה". בסוגייתנו מסופר, שרבי אליעזר וחבריו התכנסו לתפילה בבית הכנסת ומשלא נמצא להם מניין, עמד רבי אליעזר ושחרר את עבדו הכנעני, אשר הפך בו במקום ליהודי, וצירפו למניין, והגמרא מקשה כיצד עשה כן, הרי אסור לשחרר עבדים. מדוע הגמרא לא תירצה שמדובר היה בעבד שחציו בן חורין, וממילא היה עליו לשחררו והוא לא עבר על כל איסור? אין זאת, אלא שמוכח מכאן, כי לו אכן היה עבד למחצה, לא היה כל צורך לשחררו, משום שהוא ראוי להצטרף למניין... אך נודע ביהודה דוחה ראייה זו, שכן, אם אכן היה עליו לשחררו משום שהיה חצי עבד, לשם מה כתבה הגמרא את דבר המעשה, וכי מה חידוש יש בדבר, ודאי שעליו לעשות כן.

ראייה הפוכה, שגם היא אינה ראייה גמורה אלא "דמדומי ראייה" כלשון הפרי מגדים מנסים להביא אחרונים אחרים (עיין פרי מגדים סימן קמ"ג א"א ס"ק א' דעת תורה סימן קמ"ג, וכלי חמדה פרשת בהר סימן ו' אות ב'): אם חציו עבד מצטרף למניין, מדוע רבי אליעזר לא שחרר את עבדו למחצה, ובכך היה מפחית מחומרת איסור שחרור העבדים - אין זאת אלא שחציו עבד אינו ראוי להשלים מניין... [ועיין כלי חמדה שם, שדחה, כי גם בחציו עבד בטלה מצוות לעולם בהם תעבודו, וממילא, גם המשחרר חציו עבד עובר על האיסור במידה זהה].

להלכה יש מן הפוסקים המדייקים מלשונו של השולחן ערוך (שם), כי חציו עבד חציו בן חורין אינו מצטרף לתפילה, לקדיש ולקדושה, שכתב השולחן ערוך כי לתפילה יש צורך ב"עשרה זכרים בני חורין גדולים"; מאחר שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוגדר כ"בן חורין" שהרי חצי ממנו עבד, עולה מדבריו כי הוא אינו ראוי להצטרף למניין.

ברם, בעל ישועות יעקב (סימן נ"ה) טוען, כי כל האמור הוא לגבי תפילה, קדיש, קדושה וקריאת התורה (עיין שולחן ערוך או"ח סימן קמ"ג סעיף א'), אך חציו עבד וחציו בן חורין ראוי להצטרף לזימון בברכת המזון, שלגבי זימון השולחן ערוך שינה מלשונו וכתב (או"ח סימן קצ"ט סעיף ו') "...עבדים... אין מזמנין עליהן", והוא אינו כותב כהלכות תפילה שבני חורין בלבד ראויים לזמן. משינוי הלשון שנקט בו השולחן ערוך עולה, כי רק מי שכל מהותו עבד, אינו מצטרף לזימון, אך חציו עבד וחציו בן חורין, מצטרף גם מצטרף.

ההבדל בין תפילה לזימון: מה טעם הדבר, שלזימון הוא מצטרף ולתפילה אינו מצטרף? בעל ישועות יעקב כותב סברא נאה מאד לחלק בין המקרים.

בהלכות זימון אנו מוצאים, כי גם קטן יכול להצטרף לתשעה גדולים (שולחן ערוך או"ח סימן קצ"ט סעיף י') המבקשים לזמן ולומר "ברוך אלוקינו שאכלנו משלו", אף על פי שהזכרת שם ה' בזימון אינה אלא בעשרה, ואילו למניין של תפילה קטן אינו יכול להצטרף. נמצאנו למדים, כי לזימון אפשר לצרף כל מי שעתיד להיות חייב בדבר, ואף על פי שכעת הוא קטן, מאחר שבעתיד יהיה גדול ניתן לצרפו. אך במניין של תפילה יש צורך בעשרה גדולים כעת. מעתה, מאחר שחציו עבד חציו בן חורין עומד להשתחרר, שהרי חובה על רבו לשחררו, הרי הוא כקטן העומד לגדול, שלזימון בברכת המזון הוא מצטרף, אך לתפילה אינו מצטרף... [בבית מדרשו העירוני, כי יש לחלק בין חציו עבד לקטן. שכן, סיבת שחרורו של העבד נעוצה באדונו, החייב לשחררו מאחר שאינו יכול לישא לא שפחה ולא ישראלית. ברם, בקטן העומד לגדול, סיבת חיובו העתידי במצוות נעוץ בו, בגופו, מחמת היותו יהודי].

עצמותיו וסירבו לשאתו למרחק רב. יום הדין בבית דין של מעלה קרב ובא ומעשים טובים רבים אין באמתחתו. בצר לו נאחז הגביר בשביב של תקווה, עת נודע לו כי עתיד תורה עומד להוציא בקרוב ספר חידושי תורה לאור עולם, ובמחשבתו עלה כי ביום ביקורו בעירו יבקש מגאון ישראל שיזכה להוזיל מעות מכיסו להדפסת הספר. כך מצא עצמו מיודענו ברחובה ההומה של עיר, נהדף עם ההמון בואכה רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה הנערץ של העיר קובנא ומחבר הספרים "נחל יצחק", "באר יצחק" ו"עין יצחק". סביבו הררהו אנשים בגדולת הגאון ובתורתו הרמה, ואילו הוא - עיניו בקרקע וראשו בשמים, משתוקק לבאות. רק רגליו מציקות לו ומזכירות לו מאין הוא בא ולאן הוא הולך.

"עכשיו כבר מאוחר", הגיב עתיר התורה רחומות. **הגביר** הביט בעיניו של רבי יצחק אלחנן וזיהה בהן את אותו מבט שלא השכיל לראות לפני שנים, ביום שבו דחאו מלפניו בקש.

הגביר נעליים היה יכול לזכות בעולם מלא. **בל** נמתין עם רגשות קודש המפכים בקרבנו, ניישמן מיד בטרם ישובו חיי החול לטטוף את המחשבות.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדרך היומית, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לא/א רב חסדא וכו'

ס' וע' - אותיות הסימנים

מדוע חז"ל משתמשים בשמות "יוסף בן שמעון"? **ניאר** מהר"י ענגיל: במסכת שבת (קד/א) נאמר שהאותיות ס' ע' הן נוטריקון "סימנים עשה". כיוון שאלו האותיות של הסימנים והדוגמאות, בחרו בשמות יוסף ושמעון שבהם כלולים יש אותיות ס' וע' בשמות השבטים.

ומעניין הדבר כי רב חסדאי היה חותם באות ס' ורב הושעיא באות ע', כאמור בגמרתנו, כי אלו האותיות המיוחדות לסימנים והעדיפו אותן דוקא (גלוני הש"ס)

דף לא/ב סב/א מקמי פלגאה ניקום

מחצה משלם

'פלגאה' אמרו, ולא בעל מחלוקת. **התורה** זקוקה ליראת שמים ומבלעדיה אין האדם שלם. גניבא זה, שהצטרף למר עוקבא, היה בעל תורה אך לא בעל יראה. היה, איפוא, 'פלגאה' בלבד, מחצה ולא שלם... (דברי שאול).

דף לא/ב אשה מפלת בו

שירת עובדים

כיוון שרוח עזרה גורמת להפיל, מובן היטב מה שהעובדים אף הם אמרו שירה בשירת הים (סוטה ל/ב); שירתם היתה על מה שלא הפילה אשה עוברה למרות רוח הקדים העזה... (פלפולא חריפתא בשם באר יוסף).

דף לג/א מפני תקנת עגונות

תקנת עגונות

ישב הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל בפתח ביתו שבחצר החורבה ולפתע נכנס אדם בלתי מוכר. קראו רבי שמואל מיד, ציוה לשמש להניסו אצל הדיינים והחל מסדר גט. **מה** לי ולגט? תמה הלה.

- **אל** תאמר דבר, השיבו רבי שמואל. אמור שמך ושם אשתך, מנה אותונו שליחים, ולא מעבר לכך. **לאחר** שסודר הגט, והלה נסתלק, תמהו הדיינים: מה אירע כאן.

הסביר להם רבי שמואל:

פעם פורסמה תמונת אדם המעגן את אשתו. משנכנס הכרתיו ומיד שקדתי על תקנת עגונות. עתה נחפש מי היא זו ונשלח לה את הגט...

דף לח/ב ודסיירי נכסייהו בשבתא

מכשיר אוטומטי למכירת משקאות, הפועל בשבת

גמרתנו מביאה את דברי רבה האומר, כי מחמת שלשה עווונות בני אדם נענשים ומאבדים את נכסיהם. אחד מהעווונות הוא עריכת סיוור בשבת במקום העסק, כדי לתכנן שיפורים שיבוצעו בו עם צאת השבת. הגמרא מבארת, שאיסור זה נלמד מן הפסוק (ישעיה נח/ג) "אם תשיב משבת רגלך... וכבדתו מעשות דרכיך...", ודרשו חז"ל (עירובין לח/ב) שלא יהא אדם עוסק בשבת בענייני עסקיו, ואף אם אינו עושה מלאכה בכך. כמו כן דרשו חז"ל (עיין תוספות ביצה לז"א ד"ה משום) מן הפסוק הנזכר, כי גם מקח וממכר, שאינם נחשבים כעשיית מלאכה, אסורים בשבת [ועיין בתוספות טעם נוסף לאיסור מקח וממכר בשבת].

מכשירים למכירת משקאות: בספרי הפוסקים אנו מוצאים ניזון מעניין, האם מותר ליהודי בעל מכשירים אוטומטיים למכירת משקאות וכדומה, להותירם פועלים בשבת ולמכור דרכם חפצים [מדובר במכשיר המוצב ברשות הרבים בעיר של נכרים]. כדי לדון בשאלה זו, נשכיל קמעא בשרשי איסור הקניין בשבת. **השקאת גינה בשבת:** במסכת שבת (יח/א) מבואר, כי מותר לעשות מלאכה בערב שבת גם אם היא תמשך אל תוך השבת, כגון: פתיחת ממטרה, שכן, איסור עשיית מלאכה בשבת הוא על האדם עצמו אך לא על חפציו [למעט בעלי חיים].

החילוק בין קניין לשאר המלאכות: לכאורה, על פי דברי הגמרא, אדם גם רשאי לחתום ביום חול על שטר מכירה שיחול בשבת קודש, שהרי הוא עצמו אינו עושה את הקניין בשבת וכל הפעולות הנדרשות לקניין בוצעו על ידו בטרם כניסתה (מהר"ם ש"ק או"ח סימן קל"א). אלא, שהגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת סימן קנ"ט) חולק וסובר, כי אין אדם רשאי לעשות מקח וממכר מעין זה. את טעמו מבאר בעל אבני נזר (שו"ת או"ח סימן נ"א) בחילוק נפלא, כי אדם העושה מלאכה כל שהיא, אין לו כל קשר אליה לאחר ביצועה, ואף אם הוא יתחרט על עשייתה או שהוא ימות, הפעולה תמשיך ותתבצע. לעומת זאת, מהותו ויסודו של קניין הוא מכח דעתם והסכמתם של הקונה והמוכר, ואם הם יתחרטו או ימותו לפני חלות הקניין - יפוג תוקפו. לפיכך, אף אם מעשה הקניין נעשה בערב שבת, מכל מקום, בעת חלותו בשבת קודש קשורים אליו המוכר והקונה, ולכן גם במשך ימות השבוע אין לבצע קניין שיחול ביום השבת.

עתה, נשוב לעסוק במכשירים האוטומטיים. אמנם, מטעם איסור עשיית מקח וממכר בשבת קודש, אין לאסור את השימוש בהם, שהרי המוכר אינו עושה כל פעולה ביום השבת, אלא הקונה בלבד הוא המבצע אותה. אולם לדעת הגרע"א הסובר שאין לעשות קניין בשבת, אף אם עשייתו אינה כרוכה בפעולה כל שהיא, לכאורה, על בעל המכשיר לכבותו בערב שבת, שהרי בפועל הוא מוכר בשבת. אולם, בעל חלקת יעקב (שו"ת או"ח סימן ס"ו) מחלק בסברה יפה בין מכירת משקאות במכונה אוטומטית לבין קניין רגיל שחל בשבת. שכן, מוכר וקונה הקובעים ביניהם שהקניין יחול בשבת, הרי הם נחשבים כמבצעים את המקח בשבת עצמה, משום שדעתם היא שהוא יחול דווקא בשבת. לעומת זאת, למוכר המשקאות, אין הבדל אם יקנום ממנו בשבת עצמה או לאחריה, ומשום כך אינו נחשב כמי שמבצע פעולת מקח וממכר בשבת קודש ואין הוא חייב לכבותה בערב שבת. אמנם, כתב בעל החלקת יעקב, כי משום מראית עין, עליו למלא את המכשיר ולהכינו לפעולה ביום חמישי בלבד ולא ביום שישי, כדי שלא יראה כמכין את המכשיר לפעולה ליום השבת (ועיין שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ט הערה ע).

מערכת ניתוב שיחות: "חכם עדיף מנביא" אמרו חז"ל (בבא בתרא יב/א), ואכן, מפליא לראות, כי בעל חלקת יעקב הלא הוא רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל [נולד בפולין בשנת תרנ"ו. שימש כרב בכמה קהילות בפולין וגרמניה, ומשנת תרצ"ד, לאחר שברח מן הנאצים, כרב הקהילה החרדית בציריך, עד פטירתו בשנת תשל"ז] שחי לפני עשרות שנים, כתב, כי אף על פי שבעל עסק רשאי להותיר על כנם מכשירים חשמליים פעילים, כגון, מכשיר פקס (עיין שו"ת שבט הלוי חלק ה' סימן כ"ח) או מערכת לניתוב שיחות, מאחר שהמלאכה נעשית מאליה, בכל זאת יש לאסור לעשות כן, משום שלפי קצב התקדמות הפיתוח הטכנולוגי לא ירחק היום ואפשר יהיה לבצע פעולות מסחריות באופן אוטומטי ללא כל צורך בהתערבות פעילה של המוכר, וללא ספק דבר זה אסור בשבת. על כן, בעל החלקת יעקב דרש לאסור זאת, כדי שבעתיד לא יבואו לידי חילול שבת. אכן, בימינו כך הם פני הדברים, כידוע, ומכירה באופן זה, כאמור, אסורה בשבת.

דף לח/ב מעשה בר' אליעזר... ושחרר עבדו והשלימו לעשרה

הפסקת ה"שבעה" לצורך תפילה בציבור

בסוגיינתנו מסופר על רבי אליעזר אשר שחרר את עבדו הכנעני כדי לצרפו למניין. הגמרא מבארת, כי אף על פי שהמשחרר את עבדו הכנעני עובר על מצוות "עשה", של "לעולם בהם תעבדו" (ויקרא כה/מו), לצורך מצוות תפילה בציבור מותר לעשות כן, וכפי שמבאר הרמב"ן, שחשיבותה של התפילה בציבור גדולה, וכאשר הקב"ה אינו מוצא מניין בבית הכנסת מיד הוא כועס (ברכות ו/ב) [יש לציין כי ישנו הבדל בין ביטול מצוות עשה, לבין עבירה על איסור "לא תעשה"].

דף לד/ב בראשונה היה משנה שמו ושמה

שמחת התורה

בדברו על שמות גיטין מספר המהרש"ל בספרו ים של שלמה (גיטין פ"ד סי' כט) כי מהר"ז כהן ועוד שני גדולים עסקו שלושה ימים רצופים בשאלות שמות מסויימים בגט, עד שלבסוף מצא מהר"ז ראיה ליצד לעשות "ורקד לבית החורף בשמחתו". **שמחתו** בבירור דברי התורה היתה גדולה כל כך עד שרקד ריקוד שכזה שאי אפשר היה שלא לצינו לדורות עולם.

דף לו/ב אין בית דין יכול לבטל

דברי התורה הפכו לגמרא

בעלי התוספות כתבו שאת תקנת י"ח דבר אי אפשר לבטל מכיוון ש"עמדו להם בנפשותיהם". **ביאר** הגאון רבי אפרים בורדיאנסקי זצ"ל: חז"ל אמרו (בבא קמא סא/א) שהמוסר נפשו על דברי תורה אין אומרים את חידושי משמו אלא משמה דגמרא. יש שביארו שמחת מסירות הנפש התעלו והפכו דברי תורתו לחלק מן הגמרא, וכבר אי אפשר אף למי שגדול ממנו לבטלם. זהו "עמדו להם בנפשותיהם". כיוון שמסרו נפש, אי אפשר לבטל דברים גבוהים כל כך. **וסיים:** הגאון רבי אליעזר גורדון זצ"ל, ראש ישיבת טלז, היה מוסר נפשו על דברי תורה. וכך אירע לו שהרבה מהחידושים הישיבתיים הם בעצם חידושי תורתו שהפכו לנכסי צאן ברזל של כל הלומדים... (ספר רבי אליעזר גורדון, מה).

דף לו/ב שומעין חרפתן ואין משיבין

שומעים חרפת המחרפים

דרש רבי יעקב עמדין: **צדיקים** אלה, כאשר מחרפים אותם הרי הם שומעים באותן חרפות את חרפתם של המחרפים, שהרי כל הפוסל במומו פוסל, עם כל זאת אינם משיבים...

דף לו/ב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו

מאירים לכל

מה השמש מאירה לכל, רשעים וצדיקים, טובים ורעים, הגונים ושאינם הגונים, כאחד, אף הצדיקים אוהבי ה' מפיצים קרני אהבתם לברואים כולם, בין אם מטיבים להם ובין אם מצרים להם... (שער בת רבים, קדושים).

דף לח/א עמון ומואב טהרו בסיחון

בית המן טהר אצל אחשוורוש

בגמרא נאמר שאף שנאסרו נכסיהם לישראל, מכל מקום כשכבשם סיחון - הותרו.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

הפסד ממון לצורך תפילה בציבור: בכך שרבי אליעזר שחרר את עבדו נגרם לו הפסד ממוני, וכל זאת עשה כדי לזכות להתפלל בציבור. הנהגתו זו היתה לפנים משורת הדין, שכן, נפסק להלכה, (משנה ברורה סימן צ' ס"ק כ"ט), שאין האדם מצווה להשתתף בתפילה בציבור אם על ידי כך יגרם לו הפסד ממון. אמנם, מניעת רווח בלבד, אין בה כדי לדחות תפילה בציבור, ובעל האליה רבה (שם) אף כתב, כי יש לקנוס את המבטל תפילה בציבור לצורך ענייניו ועסקיו, ואפילו אם הוא עושה כן לצורך לימוד תורה. הרמב"ם (הלכות תפילה פרק ח' הלכה א') מאריך בשבח התפילה בציבור, וכותב: "תפלת הציבור נשמעת תמיד, ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים".

מעשה בכפר קטן: בכפר קטן התגוררו אחד עשר יהודים שהקיפו להתקבץ יחדיו לבית הכנסת ולהתפלל בציבור. ביום מן הימים נפטר אביו של אחד מן התושבים ואנשי הכפר עמדו בפני ספק אותו הם פרסו בפני רבי דוד פרוז (שו"ת מכתם לדוד או"ח סינו י"ד) [עלה לארץ הקודש לפני כמאתים ושלושים שנה ושימש בכראש ישיבה בירושלים]. אנשי הכפר הסתפקו, אם עליהם להתפלל בבית האבל כמנהג קהילות ישראל, אף על פי שעל ידי כך תבטל התפילה בבית הכנסת שיעמוד שומם שבעה ימים, או שמא עליהם להתפלל בבית הכנסת. ואם אמנם עליהם להתפלל בבית הכנסת, האם גם האבל רשאי להשלים את המניין בעת הצורך ולשם כך לקום מאבלו ולצאת מהבית בו הוא יושב "שבעה", אף על פי שעליו לשבת בו כל ימי אבלו (שולחן ערוך יו"ד סימן שצ"ג סעיף ב').

רבי דוד פרוז שלח לאנשי הכפר את תשובת תלמידו, רבי שבתי וינטורה, המצטט את דברי הריב"ש (שו"ת סימן תקי"ח) האומר, כי מיום שחרב בית המקדש, משמש בית הכנסת כמקדש מעט, והתפילה בציבור הינה **כקרנן המכפר על חטאי עם ישראל**. על פי זה הכריע רבי שבתי, כי אין לבטל תפילה בציבור בבית הכנסת אפילו יום אחד, ואף על פי שעל ידי כך לא יתפללו בבית האבל. בנוסף, הוא מוכיח מסוגייתנו, כי על האבל לצאת מביתו כדי להשלים מניין בעת הצורך, זאת, על פי מעשהו של רבי אליעזר שביטל מצוות "עשה" ושחרר את עבדו לצורך תפילה בציבור, ואם כן, ודאי שלצורך עניין חשוב וקדוש זה על האבל לצאת מביתו.

תפילה בתורנות: אכן, חשיבות רבה מייחסים הפוסקים להקפדה על כך שבכל יום תתקיים תפילה **בבית הכנסת**, ובנוגע לכך מעניין לציין את דברי בעל אגרות משה (שו"ת או"ח חלק ג' סימן ט"ז) אשר ייעץ לבני יישוב מסויים שתפילת השחר בבית הכנסת ביישובם נקבעה לשעה מוקדמת מאד, שעליהם לקבוע תורניות ביניהם, כדי שחלילה לא ייווצר מצב בו יהיו ימים שלא תתקיים תפילה בציבור בבית הכנסת.

הגר"י פרלא מפרש על דרך זו שכך גם הותר בית המן, שהיה מזרע עמלק ונכסיו אסורים בהנאה, למרדכי: כיוון שנהרג והרוגי מלכות נכסיהם למלך (סנהדרין מח/ב) על כן הותר אחר כך למרדכי: זהו, פירש, מה שאמר אחשוורוש לאסתר: "הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ". מה השייכות בין הדברים? הוא אשר דיברנו, כיוון שתלוהו בציורי המלך הותר ביתו... (המועדים בהלכה, רנ"ד).

לעילוי נשמת
הרב אפרים צבי רימל ז"ל
 ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע ט' בשבט תשל"ח
תנצבה
 הונצח ע"י ידידינו
 הר"ר **יוסף מאיר רימל** ומשפ' שיחיו-נוה צוף

לעילוי נשמת
 הר"ר **שלמה זלמן פורוש ז"ל**
 ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' בשבט
 ומרת **שרה פורוש** ע"ה
 ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן
תנצבה
 הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאל יצחק**
פינגשטיין ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת אבי מורי
 הר"ר **אלתר יוסף מאירוביץ ז"ל**
 ב"ר זאב ז"ל נלב"ע י"א בשבט תשל"ז
תנצבה
 הונצח ע"י בנו
 הר"ר **אברהם זאב מאירוביץ** ומשפ' שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
 בכל יום משנה אחת
 הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

